

AUTOR

Agata Krzemińska

agatkakrzeminska@gmail.com

EWOLUCJA ZAANGAŻOWANIA POLSKI W BUDOWANIE BEZPIECZEŃSTWA NA BLISKIM WSCHODZIE

Bliski Wschód to region polityczny położony na styku Azji, Europy i Afryki. Takie położenie sprawia, że ścierają się tam różne kultury i religie, głównie arabska, żydowska i chrześcijańska. Powoduje to ciągłe konflikty, zwłaszcza na tle etnicznym i religijnym.

Stale powtarzające się wojny i konflikty uczyniły z Bliskiego Wschodu rejon, gdzie trudno mówić o bezpieczeństwie rozumianym jako (...) *stan, który daje poczucie pewności, i gwarancje jego zachowania oraz szansę na doskonalenie (...)*¹. Zwłaszcza jeśli chodzi o bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe. Dla państwa nieustannie uwikłanego w konflikty wręcz niemożliwe jest zachowanie poczucia bezpieczeństwa narodowego, czyli (...) *stanu świadomości społecznej, w którym istniejący poziom zagrożeń, dzięki posiadanym zdolnościom obronnym, nie budzi obaw lęku o zachowanie (osiągnięcie) uznanych wartości*². Podobnie jest z bezpieczeństwem międzynarodowym, które definiuje się jako (...) *układ stosunków międzynarodowych zapewniający wspólne bezpieczeństwo państw tworzących system międzynarodowy*³. Można postawić tezę, że bezpieczeństwo międzynarodowe jest przeciwieństwem konfliktu, który często utożsamiany jest z wojną.

Z racji tego, że od początku konfliktów na Bliskim Wschodzie nie było przesłanek do ustabilizowania sytuacji, problem ten był szeroko poruszany na arenie międzynarodowej. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) i Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), dążąc do zapewnienia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, zdecydowały się na prowadzenie misji i operacji w regionie Bliskiego Wschodu. Polska, jako aktywny członek ONZ włączyła się do udziału w kształtowaniu bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie na początku lat 70. XX wieku.

Pierwsze misje, w które zaangażowała się Polska, a w tym Wojsko Polskie, były prowadzone pod egidą ONZ. Aby lepiej zrozumieć, w jakich przedsięwzięciach brali i biorą udział polscy żołnierze, warto w tym miejscu scharakteryzować operacje pokojowe Organizacji Narodów Zjednoczonych.

¹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2009, s. 13.

² Tamże, s. 15.

³ Tamże, s. 14.

Można je zdefiniować jako *użycie wielonarodowych sił wojskowych i cywilnych pod nadzorem ONZ do rozwiązywania konfliktów wewnętrznych lub międzynarodowych (...). Rozróżnia się dwa rodzaje operacji pokojowych: misje obserwacyjne oraz operacje z użyciem kontyngentu wojskowego – Sił Zbrojnych Narodów Zjednoczonych*⁴.

Informacje opracowane przez Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie wskazują, iż misje utrzymania pokoju (*ang. peacekeeping missions, peacekeeping operations*) należą do jednych z najważniejszych działań podejmowanych przez ONZ w celu zapewnienia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Głównym zadaniem takich operacji jest nadzorowanie przestrzegania zawieszenia broni oraz udzielanie pomocy we wdrażaniu porozumienia pokojowego zawartego przez strony konfliktu. Bardzo często misje utrzymania pokoju odgrywają także aktywną rolę w działaniach na rzecz tworzenia pokoju lub w początkowym etapie budowania pokoju. Ułatwiają przebieg procesu politycznego, chronią ludność cywilną, wspomagają rozbrojenie, demobilizację oraz reintegrację byłych kombatanów ze społeczeństwem. Do ich obowiązków może również należeć udzielanie pomocy przy organizacji wyborów, ochrona i promowanie praw człowieka, a także wspieranie procesu przywracania rządów prawa.

Oprócz operacji utrzymania pokoju ONZ podejmuje również działania z zakresu:

- zapobiegania konfliktom oraz prowadzenia mediacji (*ang. conflict prevention and mediation*),
- tworzenia pokoju (*ang. peacemaking*),
- wymuszania pokoju (*ang. peace enforcement*),
- budowania pokoju (*ang. peacebuilding*)⁵.

Zapobieganie konfliktom realizowane jest przez działania, takie jak: wczesne ostrzeżenie, gromadzenie informacji oraz dokładna analiza czynników, które doprowadziły do wybuchu konfliktu zbrojnego. Mogą także powstać „dobre biura” (*ang. „good offices”*) powoływane przez Sekretarza Generalnego ONZ, prewencyjne misje pokojowe ONZ lub być prowadzone mediacje przez Departament Spraw Politycznych. Wszystko to ma na celu niedopuszczenie do przekształcenia się wewnętrzpaństwowych lub międzypaństwowych napięć w konflikt zbrojny⁶.

Tworzenie pokoju obejmuje działania podejmowane w celu rozwiązania konfliktów zbrojnych. Polegają one zazwyczaj na prowadzeniu działań dy-

⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 88.

⁵ Por., http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/globalne_bezpieczenstwo.php, [dostęp: 17.01.2014].

⁶ Por., tamże.

plomacyjnych dążących do wynegocjowania i zawarcia porozumienia przez strony konfliktu⁷.

Wymuszenie pokoju zakłada użycie środków przymusu, w tym także siły zbrojnej. Stosowane jest w sytuacjach zagrażających lub naruszających pokój czy w obliczu aktu agresji. Podjęcie takich działań wymaga upoważnienia Rady Bezpieczeństwa⁸.

Budowanie pokoju związane jest ze zmniejszeniem ryzyka wystąpienia bądź ponownego popadnięcia w konflikt zbrojny państw i społeczności lokalnych. Polega na wzmacnianiu zdolności instytucji administracji państwowej na wszystkich jej szczeblach. Misje budowania pokoju zajmują się zarządzaniem sytuacją kryzysową, osiągnięciem pokoju oraz rozwojem kraju⁹.

Granice między zapobieganiem konfliktom, tworzeniem pokoju, utrzymaniem pokoju, budowaniem pokoju oraz wymuszeniem pokoju w rejonie działań ulegają zatarciu, ponieważ nieczęsto w operacjach pokojowych realizowany jest tylko jeden typ zadań¹⁰.

Charakterystykę zaangażowania Polski w budowanie bezpieczeństwa w rejonie Bliskiego Wschodu należy zacząć od omówienia wojen arabsko-izraelskich i wynikających z nich misji prowadzonych przez ONZ.

Wojny arabsko-izraelskie rozpoczęły się wraz z powstaniem państwa Izrael, co miało miejsce 14 maja 1948 roku. Wydarzenie to rozpoczęło okres długotrwałych wojen między nowo powstałym państwem, a otaczającymi je państwami arabskimi. Wojny te nie tylko nie były w stanie zażegnać wzajemnych niechęci i nieporozumień, ale generowały kolejne fale nienawiści. Państwa arabskie, które dążyły (i dążą) do całkowitej likwidacji Izraela, napotykały i napotykają opór ze strony bardzo dobrze zorganizowanej armii oraz państwa, które w tle nieustannych walk wyrosło na lidera regionu.

Do pierwszej wojny (nazywanej przez Izraelczyków wojną o niepodległość) doszło już w maju 1948 roku, kiedy to Egipt, Arabia Saudyjska, Jordania, Syria, Liban, Irak oraz bojownicy palestyńscy rozpoczęli inwazję na młode państwo Izrael w celu jego całkowitej likwidacji. Pomimo skrajnie niesprzyjających warunków i przewagi wojsk arabskich żydowskie oddziały powstrzymały agresora i przeszły do ofensywy. Wojna ta zakończyła się militarnym zwycięstwem Izraela i powiększeniem jego terytorium o 7000 kilometrów kwadratowych¹¹.

Kolejny konflikt miał miejsce w roku 1956 po ogłoszeniu przez Egipt nacjonalizacji Kanału Sueskiego. W następstwie tego Izrael w porozumie-

⁷ Por., tamże.

⁸ Por., tamże.

⁹ Por., tamże.

¹⁰ Por., tamże.

¹¹ Por., Ł. M. Nadolski, *Wojna Yom Kippur 1973*, AJ-Press, Gdańsk 2008, s. 20.

niu z Wielką Brytanią i Francją zaatakował Półwysep Synaj, odnosząc sukces militarny. Wtedy to właśnie Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych powzięło rezolucję nr 998 (ES-I) oraz rezolucję nr 1000 (ES-I) wzywające do utworzenia Pierwszych Doraźnych Sił Pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych UNEF I (*ang. First United Nations Emergency Force*), których zadaniem było nadzorowanie przerwania ognia na spornym terytorium. Zadanie to realizowały Siły Pokojowe ONZ do 1967 roku¹².

W przygotowaniach do następnej wojny, która miała miejsce w 1967 roku, wyraźnie było widać pomoc wielkich mocarstw dla zwaśnionych stron. Amerykanie uzbrajali Izrael, zaś Związek Radziecki państwa arabskie, a w szczególności Egipt i Syrię. Zważając na narastające zagrożenia, Izrael zdecydował się na uderzenie uprzedzające, które rozpoczęło *Wojnę Sześciodniową*. Zakończyła się ona całkowitą klęską państw arabskich. Wojna jednak nie dobiegła końca. Państwa arabskie rozpoczęły 8 marca 1969 roku tzw. *wojnę na wyczerpanie*. Pomimo izraelskich propozycji zawarcia pokoju państwa arabskie nadal dążyły do likwidacji państwa żydowskiego. Wobec groźby eskalacji konfliktu USA przedstawiło tzw. Plan Rogersa, który przewidywał zawieszenie broni, na co obie strony zgodziły się 7 sierpnia 1970 roku¹³.

W dniu 6 października 1973 roku wojska arabskie niespodziewanie zaatakowały Izraelczyków w dniu żydowskiego święta Yom Kippur (Dzień Pojednania). Egipt zaatakował Izrael na Półwyspie Synaj, zaś Syria od strony Wzgórz Golan. Po początkowych porażkach Siły Obronne Izraela przeprowadziły mobilizację i przeszły do kontrofensywy. W dniu 24 października w wyniku mediacji USA i ZSRR oraz rezolucji ONZ działania wojenne na Półwyspie Synaj ustały i podpisano zawieszenie broni pomiędzy Izraelem a Egiptem. Było ono jednak systematycznie łamane. W tej sytuacji Rada Bezpieczeństwa ponownie wezwała walczące strony do zaprzestania walk i wstrzymania ognia. Wobec nieprzestrzegania postanowień rezolucji ONZ nr 338 i 339 Rada Bezpieczeństwa uchwaliła rezolucję nr 340. Na jej mocy 25 października 1973 roku utworzone zostały Doraźne Siły Zbrojne ONZ na Bliskim Wschodzie. Powołane do życia UNEF II (*ang. Second United Nations Emergency Force*) miały za zadanie nadzorować zawieszenie ognia pomiędzy wojskami Egiptu i Izraela oraz dyslokację wojsk zwaśnionych krajów, a także sprawować kontrolę nad strefą buforową. W siłach tych uczestniczyły także pododdziały Wojska Polskiego¹⁴.

W dniu 26 listopada 1973 roku Minister Obrony Narodowej swoim rozkazem nr 024/MON powołał Polską Wojskową Jednostkę Specjalną

¹² Por., P. Hudyma, *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym i stabilizacyjnym w latach 1953-2008*, rozprawa doktorska, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2011, s. 35.

¹³ Por., tamże, s. 36.

¹⁴ Por., tamże, s. 35-38.

(PWJS) z przeznaczeniem do Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie. Zgodnie z porozumieniem z 21 listopada 1973 roku w sprawie podziału zadań logistycznych między Polską i Kanadą PWJS otrzymała zadania:

- transportowe,
- inżynierskiego zabezpieczenia strefy buforowej,
- medycznego zabezpieczenia DSZ¹⁵.

W ramach trzech podstawowych zadań polski kontyngent zajmował się:

- przewozem stanów osobowych, żywności, smarów i innych środków materiałowych,
- wydobywaniem, oczyszczaniem i dowozem wody do wszystkich kontyngentów i posterunków obserwacyjnych w strefie buforowej DSZ,
- sprawdzaniem i rozpoznaniem pod względem rozminowania dróg, terenu i obiektów oraz niszczeniem i unieszkodliwianiem min i innych materiałów wybuchowych,
- budową i remontem obiektów mieszkalnych i sztabowych,
- oczyszczeniem i remontem dróg komunikacyjnych w strefie buforowej oraz w rejonach rozminowania jednostki i innych kontyngentów,
- medycznym zabezpieczeniem, w tym leczeniem szpitalnym całego stanu osobowego DSZ¹⁶.

Jeszcze w listopadzie 1973 roku ustalono, że zadania transportowe kontyngentu polskiego będą przebiegać w tzw. II linii (przewóz zaopatrzenia głównie z portów morskich, lotnisk do magazynów ONZ i poszczególnych baz). Pierwsza zmiana polskiego kontyngentu w UNEF II (listopad 1973 – maj 1974) zorganizowana została przez Warszawski Okręg Wojskowy na bazie 6 Pomorskiej Dywizji Powietrznodesantowej. Podstawowe cele, jakie zostały postawione przed zmianą, to – oprócz wykonywania zadań przewidzianych mandatem ONZ – zbieranie doświadczeń potrzebnych do działania w nowych warunkach i terenie (żołnierze pierwszego kontyngentu po powrocie do kraju zajęli się szkoleniem i przekazywaniem zdobytych doświadczeń ich następcom biorącym udział w kolejnych zmianach w Egipcie). Bardzo ważnym aspektem działalności polskiego kontyngentu w Egipcie było utworzenie Polskiego Szpitala Polowego w Ismailii. Odpowiadał on za leczenie rannych i chorych oraz ochronę zdrowia personelu kontyngentów tworzących UNEF II. Należy jeszcze dodać, że Wojsko Polskie prowadziło też działania na rzecz miejscowej społeczności. Miało to jednak przede wszystkim wymiar polityczny, gdyż państwa socjalistyczne wspierały kraje arabskie w walce z Izraelem (nie utrzymując z nim stosunków dyplomatycznych)¹⁷.

¹⁵ 25 lat misji pokojowych Ludowego Wojska Polskiego w świecie. *Materiały z konferencji naukowej z dn. 05.07.1978*, Warszawa 1980, s. 223-224.

¹⁶ Por., tamże, s. 225.

¹⁷ Por., P. Hudyma, *Udział...*, wyd. cyt., s. 39-42.

Kolejna misja, w jakiej wzięli udział polscy żołnierze, to UNDOF (*ang. United Nations Disengagement Observer Forces*), czyli Siły Narodów Zjednoczonych ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan. Operacja ta, podobnie jak UNEF II, była wynikiem wojny Yom Kippur w 1973 roku. Gdy 6 października Syryjczycy zaatakowali Izrael na Wzgórzach Golan, udało im się przełamać obronę. Jednak szybka mobilizacja pozwoliła już 8 października przejść wojskom izraelskim do kontrofensywy i dotrzeć na odległość około 50 kilometrów od Damaszku. Dopiero pomoc udzielona Syrii przez siły Jordanii i Iraku zahamowała izraelską ofensywę i przekształciła ją w działania pozycyjne¹⁸. Izrael i Syria podpisały rozejm 31 maja 1974 roku, co było podstawą do rozmieszczenia Sił ONZ ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan. Mandat UNDOF obejmował nadzоровanie rozejmu między walczącymi stronami. Władze PRL na wniosek Sekretarza Generalnego ONZ wyraziły zgodę na udział wydzielonego kontyngentu Wojska Polskiego w siłach międzynarodowych stacjonujących na Wzgórzach Golan¹⁹.

Do pełnienia służby na Wzgórzach Golan zostali wyznaczeni żołnierze, którzy stacjonowali w tym czasie w Egipcie w ramach sił pokojowych UNEF II. W pierwszym okresie wykonywania misji polski kontyngent liczył 92 osoby i podlegał PWJS w Egipcie. W lipcu 1979 roku, po zakończeniu misji w Egipcie, polska jednostka stała się Samodzielnym Kontyngentem Wojskowym²⁰.

Podstawowym zadaniem pierwszej zmiany PWJS był transport wyznaczonych komponentów wojskowych z baz w Kairze i Ismailii do wyznaczonego miejsca stacjonowania na Wzgórzach Golan. Polski kontyngent został rozlokowany w obozie Kanakar. Pierwszym, a zarazem najważniejszym zadaniem polskich żołnierzy, było rozminowanie terenu i dróg dojazdowych do miejsc przeznaczonych na bazy i posterunki obserwacyjne UNDOF oraz miejsc wyznaczonych na lądowiska dla śmigłowców. Jednocześnie polscy saperzy zajęli się sprawdzaniem dróg, po których miały się poruszać pododdziały sił pokojowych. Polskiemu kontyngentowi oprócz działań saperkich powierzono, podobnie jak w misji UNEF II, zadania transportowe i logistyczne. Pierwotnie Polacy mieli zabezpieczać (tak samo jak miało to miejsce w Egipcie) tylko transport II linii, jednak w praktyce przez pierwszy okres funkcjonowania UNDOF zadania polskich transportowców były znacznie rozszerzone²¹.

Podczas misji na Wzgórzach Golan Wojsko Polskie wybudowało polowe bazy logistyczne w El Tasa i Abu Zenima, a w głównej bazie w El Ghala rozbudowano bazę warsztatową. Od 1975 roku zaczęła zwiększać się

¹⁸ Por., tamże, s. 37.

¹⁹ Por., tamże, s. 43.

²⁰ Por., tamże, s. 43.

²¹ Por., tamże, s. 43-44.

w kontyngencie ilość specjalistów remontowych, gdyż do zadań Polaków należało remontowanie budynków oraz infrastruktury niezbędnej do funkcjonowania baz ONZ, a także budowa nowych w poszczególnych kontyngentach²².

Po 1979 roku polska kompania logistyczna (POLLOG) w wyniku wycofywania się PWJS do kraju usamodzielniała się i przekształciła w Polski Kontyngent Wojskowy w Syrii, w skład którego wchodziły pododdziały: dowodzenia, transportu, inżynieryjne, remontowe, budowlane oraz sanitarno-epidemiologiczne²³. Polacy piastowali również stanowiska w kwaterze głównej misji oraz w jednostce żandarmerii wojskowej. Opisana struktura polskiej jednostki została zachowana do roku 1993. W tym roku bowiem na skutek zmian organizacyjnych w UNDOF zadania logistyczne przekazano kontyngentowi kanadyjskiemu, a polska jednostka logistyczna powróciła do kraju. Nie był to jednak koniec obecności Wojska Polskiego w Syrii. Z powodu rekonstrukcji UNDOF uległ zmianie rodzaj zadań wykonywanych przez Polaków. Jednostka logistyczna została zastąpiona batalionem operacyjnym POLBATT, który przejął zadania od żołnierzy fińskich. Od tego momentu do zadań PKW należało:

- nadzorowanie obszaru odpowiedzialności w formie posterunków,
- organizowanie patroli zgodnie z zaleceniami Komendy Głównej UNDOF,
- rozmieszczanie w kontrolowanym obszarze (na rozkaz przełożonych) grup szybkiego reagowania w celu zapewnienia przestrzegania zawieszenia broni pomiędzy Izraelem a Syrią,
- budowanie oznakowań i umocnień wokół obiektów²⁴.

Zadania wynikające z mandatu ONZ nie były jedynymi, jakie wykonywali żołnierze POLBATT. Prowadzili również spotkania z polonią zamieszkującą Izrael i Syrię. Przykładem tego były spotkania organizowane dla dzieci polonusów z okazji Dnia Dziecka i tradycyjnych polskich świąt. Równocześnie wojsko starało się w miarę możliwości udzielać pomocy miejscowej ludności²⁵.

W dniu 22 października 2009 Polski Kontyngent Wojskowy Syria przekazał obowiązki kontyngentowi filipińskiemu i 18 listopada, po 35 latach funkcjonowania, został wycofany do kraju²⁶.

²² Por., W. Kozaczuk, *Misje pokojowe Wojska Polskiego*, Wyd. MON, Warszawa 1978, s. 256.

²³ Por., F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 151.

²⁴ Por., P. Hudyma, *Udział...*, wyd. cyt., s. 44, 64.

²⁵ Por., G. Ciechanowski, *Żołnierze polscy w misjach poza granicami kraju w latach 1953–1989*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 117.

²⁶ Por., http://pl.wikipedia.org/wiki/Polski_Kontyngent_Wojskowy_w_Syrii [dostęp: 18.01.2014].

Inną misją ONZ na Bliskim Wschodzie, w której uczestniczyło 45 Polaków, była misja UNIIMOG (*ang. United Nations Iran-Iraq Military Observer Group*), czyli Grupa Obserwatorów Wojskowych Organizacji Narodów Zjednoczonych w Iranie i Iraku. Grupa obserwatorów została ustanowiona na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa z 9 sierpnia 1988 roku. Utworzono ją po zakończeniu działań wojennych pomiędzy Irakiem i Iranem w latach 1980-1988 w celu pełnienia nadzoru nad przestrzeganiem zawieszenia broni i wycofania wszystkich sił poza uznawane przez społeczność międzynarodową granice. Misja UNIIMOG zakończyła się po wycofaniu wojsk Iraku i Iranu na ich własne terytorium²⁷.

Kolejną misją o charakterze obserwacyjnym z udziałem Polaków (56 obserwatorów) to Misja Obserwacyjna Organizacji Narodów Zjednoczonych w Iraku i Kuwejcie UNIKOM (*ang. United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission*). Została ustanowiona na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa z 9 kwietnia 1991 roku po tym, jak w wyniku interwencji zbrojnej w ramach operacji „Pustynna Burza” usunięto okupacyjne siły Iraku z Kuwejtu. Obserwatorów umieszczono wzdłuż granicy iracko – kuwejckiej w celu powstrzymywania naruszeń prawa i wrogich akcji. Misja została zakończona 6 października 2003 roku. Zdaniem Sekretarza Generalnego misja ta sprawdziła się jako źródło wsparcia dla organizacji humanitarnych na terenie Iraku i Kuwejtu²⁸.

Zupełnie inny charakter (niż do tej pory zostało to opisane) zaangażowania Wojska Polskiego na Bliskim Wschodzie miała operacja *Iracka Wolność* (*Iraqi Freedom*) i misja stabilizacyjna Iraku. W dniu 20 marca 2003 roku Stany Zjednoczone wsparte przez Wielką Brytanię, Australię i Polskę dokonały ataku zbrojnego na Irak. Operacja ta, nazwana *Iraqi Freedom* lub *II Wojną w Zatoce Perskiej*, była drugim od czasu zakończenia zimnowojennego podziału świata atakiem koalicji międzynarodowej na to państwo. Pierwszy miał miejsce w 1990 roku, kiedy to międzynarodowa koalicja zmusiła Saddama Husajna do wycofania się z okupowanego przez jego wojska Kuwejtu. Pierwsza wojna w Zatoce Perskiej posiadała legitymizację ONZ, natomiast druga była działaniem w imię interesu USA, który w 2003 roku próbowano przedstawić jako działania w ramach obowiązujących rezolucji ONZ. W wyniku pierwszej wojny w Zatoce Perskiej dyktator iracki nie został odsunięty od władzy, ponieważ tego nie przewidywała wydana rezolucja w sprawie wyzwolenia Kuwejtu. Po zakończeniu wojny wprowadzono kontrolę międzynarodową nad rozwojem badań wojskowych. W 2002 roku Waszyngton posiadał opinię, że Irak łamie nałożone na niego ograniczenia międzynarodowe, w związku z czym Stany Zjednoczone zdecydowały się na zbrojną interwencję. Zostały czynnie poparte przez Austra-

²⁷ Por., http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/uniimog.php [dostęp: 18.01.2014].

²⁸ Por., http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/unikom.php, [dostęp: 18.01.2013].

lię, Wielką Brytanię i Polskę. Oficjalnymi przyczynami ataku podawanymi przez amerykańską administrację były: zagrożenie ze strony Iraku spowodowane posiadaniem przez to państwo broni masowego rażenia, współpraca Bagdadu z Al-Kaidą oraz chęć obalenia reżimu Saddama Husajna i zaprowadzenia w Iraku demokracji. Powody te jednak nie znalazły potwierdzenia w rzeczywistości, gdyż w Iraku nie znaleziono broni masowego rażenia ani dowodów na współpracę Husajna z organizacją terrorystyczną. Reżim Saddama Husajna został obalony już 7 kwietnia²⁹. Po około 3 tygodniach walk siły międzynarodowe objęły kontrolę nad przeważającą częścią Iraku, następnie 1 maja 2003 roku prezydent USA oficjalnie ogłosił zakończenie działań wojennych w Iraku³⁰. Nastąpił czas tzw. pokojowej okupacji, stabilizacji Iraku, który trwał do 2011 roku.

W działaniach zbrojnych przeciwko Irakowi wzięły również udział polskie jednostki wojskowe: ORP *Kontradmiral Xawery Czernicki* oraz jednostka specjalna GROM (Grupa Reagowania Operacyjno – Manewrowego). Zadania stawiane Polakom to przede wszystkim transport ładunków i zaopatrzenia, kontrola żeglugi w rejonie północnej części Zatoki Perskiej, patrolowanie wewnętrznych wód Iraku, ochrona komunikacji wojsk sojusznicznych w rejonie północnej części Zatoki Perskiej, logistyczne zabezpieczenia działań sił specjalnych. W czasie działań bojowych okręt ORP „Czernicki” patrolował rzekę Kaa i zapobiegał atakom piractwa kierowanym przede wszystkim przeciwko statkom transportowym, a także odpowiadał za tworzenie na morzu konwojów oraz konwojowanie jednostek do i z portu Umm Kasr z zaopatrzeniem dla wojsk koalicji oraz konwojów z pomocą humanitarną³¹.

W dniu 3 września 2003 roku Polski Kontyngent Wojskowy w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku rozpoczął funkcjonowanie w składzie Wielonarodowej Dywizji Centrum Południe (MND CS), którą utworzono pod dowództwem polskim. Ustalono, że struktura organizacyjna będzie oparta na trzech dowództwach brygad, w skład których wejdzie 10 batalionowych grup bojowych. Głównym zadaniem postawionym przed MND CS było zorganizowanie odpowiedniej współpracy z władzami lokalnymi oraz pomoc w odbudowie lokalnej infrastruktury. Zasadniczym zadaniem we wstępnej fazie operacji było przygotowanie zaplecza logistycznego i przerzut w rejon operacji niezbędnych sił. Ponad to Polska musiała mieć zorganizowane jednostki logistyczne. Początkowe działania polskich żołnierzy sprowadzały się do stabilizacji sytuacji w kraju,

²⁹ Por., J. Zając, *Bliskowschodni kompleks niestabilności i bezpieczeństwa*, [w:] R. Zięba (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 378-379.

³⁰ A. Czupryński, J. Trembecki *Uwarunkowania współpracy cywilno-wojskowej w rejonie działania*, AON, Warszawa 2008, s. 36.

³¹ P. Hudyma, *Udział...*, wyd. cyt., s. 104.

rozminowania, ograniczania dostępu do broni grupom terrorystycznym i zbrojnemu podziemi. Polskie dowództwo starało się również stworzyć jak najlepsze warunki do współpracy cywilno-wojskowej. Prócz tego był to okres zdobywania doświadczenia przez wojsko operujące w zupełnie odmiennych warunkach i rzeczywistości niż ta spotykana w czasie innych misji, w których żołnierze brali dotąd udział. Zadania stawiane przed MND CS zmieniały się wraz ze zmianą sytuacji w Iraku. Kolejne zmiany PKW spotykały się z zupełnie odmienną sytuacją w Iraku. Kraj stawał się co raz bardziej niebezpieczny, a misja zaczęła tracić swój typowo stabilizacyjny charakter. Zmieniała się w misję, w czasie której konieczne okazało się prowadzenie regularnych działań bojowych ze względu na coraz częstsze ataki ugrupowań rebelianckich na patrole wojsk koalicji, w tym polskie³².

Z nowym charakterem działań przyszło się zmierzyć już II zmianie PKW rozpoczętej w lutym 2004 roku. Działała ona w o wiele trudniejszych warunkach niż te, do jakich była przygotowana. Polskie patrole były intensywniej atakowane przez zdalnie odpalane miny-pułapki lub zamachowców-samobójców. Największym wyzwaniem dla PKW i WDC-P było powstanie Armii Mahdiego Muktady as-Sadra. Polskie plutony sił szybkiego reagowania przez kilka dni były oblegane przez sadrystów oraz bojowników Al-Kaidy i czeceńskich. Polskie i koalicyjne bazy (znajdujące się na obrzeżach miast) były ostrzeliwane, a patrole intensywniej atakowane bronią ręczną lub wysadzane przez miny-pułapki, co wymuszało regularne oczyszczanie dróg transportowych. W ciągu miesiąca dochodziło średnio do 70 kontaktów bojowych³³.

W czasie kolejnych zmian sytuacja PKW się polepszyła. Zadaniem pierwszoplanowym stało się szkolenie i wyposażenie irackich sił bezpieczeństwa. Polskie działania zmieniały charakter ze stabilizacyjnych na szkoleniowe, doradcze i logistyczne.

Jednym z ważniejszych zadań, z jakimi mieli zmierzyć się żołnierze PKW, były kontakty z miejscową ludnością opierające się przede wszystkim na współpracy cywilno-wojskowej (*ang. Civil-Military Co-operation – CIMIC*). Obszar działań w sferze cywilno-wojskowej obejmował administrację państwową, sądownictwo, szkolnictwo, zdrowie publiczne, więziennictwo, bezpieczeństwo (policja, wojsko, ochrona zakładów pracy czy urzędzeń), sytuację paliwową, elektryczność, wodociągi, irygację, budownictwo, bankowość, żywność, kulturę oraz archeologię³⁴. Do zadań grupy CIMIC należało przede wszystkim odszukanie miejsc i ludności wymagających różnego rodzaju pomocy, prawne przygotowanie projektu pomocowego dla

³² Por., tamże, s. 112.

³³ Por., http://pl.wikipedia.org/wiki/Polski_Kontyngent_Wojskowy_w_Iraku, [dostęp: 18.01.2014].

³⁴ Por., Z. Antczak (red.), *Trudna Stabilizacja. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej z inicjatywy i pod patronatem MON, AON, Warszawa 2004*, s. 97-98.

społeczności lokalnej nadzór nad jego realizacją i ostatecznie jego odbiór, organizowanie patroli CIMIC, podczas których zbierane były informacje o aktualnej sytuacji w rejonie odpowiedzialności oraz stanie kluczowej infrastruktury cywilnej, przeprowadzanie akcji humanitarnych organizowanych w najbardziej zagrożonych osadach i miastach, planowanie spotkań z przedstawicielami ludności administracji publicznej, policji, reprezentantami organizacji i instytucji pozarządowych, przywódcami plemiennymi³⁵.

Z wojną w Iraku wiąże się jeszcze jedna misja międzynarodowa, w której brali udział Polacy. Z tą różnicą, że w tym przypadku jest to operacja NATO. Chodzi o *NATO Training Mission NTM-Iraq*, która została ustanowiona na szczycie NATO w Istambule w czerwcu 2004 roku na mocy Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ 1546. Główne cele misji to przede wszystkim wsparcie szkoleniowe dla irackich Sił Bezpieczeństwa, które polega na przeprowadzaniu szkoleń dla oficerów średniego i wyższego szczebla. Dodatkowym celem misji jest przygotowanie struktur i instytucji szkoleniowych, tak by iracka armia bez pomocy z zewnątrz realizowała te zadania. Główne zadania realizowane przez członków Sojuszu to:

- wsparcie dla irackiej struktury dowodzenia i kontroli,
- profesjonalizacja oficerów Irackich Sił Zbrojnych, a także stworzenie możliwości rozwoju zawodowego podoficerów w akademiach zarówno w Iraku, jak i poza jego granicami,
- profesjonalizacja Irackiej Policji Federalnej w ramach wyspecjalizowanych szkoleń.

Polska od lutego 2009 roku po raz trzeci sprawowała kierownictwo nad wojskowym zespołem doradczo-szkoleniowym, tzw. *MALT – Military Advisory Liaison Team*. W misji brało udział 20 Polaków. Ich zadaniem było szkolenie irackiego batalionu wartowników oraz pełnienie funkcji sztabowych. Na mocy postanowienia Prezydenta RP z 24 grudnia 2008 roku udział naszego kraju w misji NTM-I został zakończony 31 grudnia 2009 roku³⁶.

Celem niniejszego artykułu było przybliżenie zaangażowania Polski w budowanie bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie. Charakterystyka misji pokojowych z udziałem Polaków, a także konfliktów, z których te misje wynikały, wyraźnie wskazują, jak ewoluował zakres działań Polaków w tym regionie.

Misje zagraniczne prowadzone przez Wojsko Polskie w regionie Bliskiego Wschodu, ich typy, rodzaj czy charakter ewoluowały wraz ze zmianami politycznymi w Polsce i na świecie, a głównie w obszarze wykonywania zadań.

³⁵ Por., A. Antczak, L. Elak. *Żołnierze CIMIC i oficerowie prasowi w operacjach międzynarodowych – wybrane aspekty*, AON, Warszawa 2009, s. 66.

³⁶ Por., <http://www.militis.pl/1990/aktualne-operacje-nato>, [dostęp: 18.01.2014].

W latach 70. i 80. XX wieku Polska budowała bezpieczeństwo w regionie Bliskiego Wschodu, wykonując zadania typowo pokojowe, logistyczne, inżynieryjne, medyczne czy obserwacyjne. Nasz kraj miał wkład w bezpieczeństwo w tym zakątku świata poprzez nadzorowanie zawieszenia broni pomiędzy zwaśnionymi państwami, nadzorowanie dyslokacji wojsk, czy powstrzymywanie naruszeń prawa i wrogich akcji.

Taki obraz działań Polaków uległ zmianie równoległe z wydarzeniami, które zaszły na świecie na przełomie wieków. Zmiany ustrojowe, które nastąpiły w Europie, a także koniec „zimnej wojny” doprowadziły do nowego kształtu świata i nowych niebezpieczeństw dla państw demokratycznych.

Prawdziwie przełomową operacją była misja w Iraku. Wojsko już nie tylko miało za zadanie strzec pokoju i bezpieczeństwa na terenie objętym operacją, lecz także czynnie włączyć się do walki w przypadku pojawiania się niebezpieczeństwa.

W misji w Iraku nowym aspektem działań PKW obok prowadzenia działań bojowych były kontakty z miejscową ludnością opierające się głównie na współpracy cywilno-wojskowej. Żołnierze na szeroką skalę zajęli się pomocą humanitarną, co wiązało się z poznaniem irackiej kultury i obyczajów.

Podczas misji w Iraku polscy oficerowie po raz pierwszy dowodzili wielonarodową strukturą bojową składającą się z przedstawicieli ponad 20 krajów.

Wojsko Polskie już nie ograniczało się do obserwacji czy nadzorowania, ale wpływało na poziom bezpieczeństwa poprzez udział w procesach stabilizacyjnych, działaniach bojowych, kontrolę nad strefą środkowo-południową Iraku, pomoc ludności cywilnej, zabezpieczenie logistyczne, a nawet szkolenie sił bezpieczeństwa i działalność szkoleniowo-doradczą (NTM-Iraq).

Reasumując, misje i operacje zagraniczne, w których uczestniczyły Polskie Kontyngenty Wojskowe w latach dziewięćdziesiątych i po roku 2000 diametralnie różniły się od misji i operacji prowadzonych wcześniej. Wpływ na to miało wiele czynników, do których można zaliczyć:

- koniec „zimnej wojny” i przejęcie przez USA roli lidera polityki międzynarodowej,
- zmiany polityczne po 1989 roku i w ich efekcie przeorientowanie polskiej polityki zagranicznej,
- dążenie Polski do członkostwa w NATO,
- nowy rodzaj przeciwnika, z jakim przyszło się zmierzyć w przypadku misji w Iraku,
- nowy rodzaj konfliktów,
- zetknięcie się z odmiennymi od warunków europejskich zwyczajami, odmiennością kulturową,
- wojnę z międzynarodowym terroryzmem.

Polscy żołnierze przestali brać udział w standardowych misjach pokojowych ONZ. Nowy rodzaj misji na Bliskim Wschodzie nie polegał już na działaniach typowo pokojowych, logistycznych, obserwacyjnych czy medycznych. Wojsko Polskie zostało zaangażowane w wielki międzynarodowy konflikt w Iraku. Był to konflikt nowego typu, nieregularny, polegający na walkach z bojówkami terrorystycznymi oraz z partyzantami. W porównaniu do misji na Półwyspie Synaj, Wzgórzach Golan czy misji obserwacyjnych w Iraku i Kuwejcie, misja stabilizacyjna w Iraku wniosła inny wkład Polski w budowanie bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie, ale czy lepszy?

Bibliografia

1. Antczak A., Elak L., *Żołnierze CIMIC i oficerowie prasowi w operacjach międzynarodowych – wybrane aspekty*, AON, Warszawa 2009.
2. Antczak Z., *Trudna Stabilizacja. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej z inicjatywy i pod patronatem MON*, AON, Warszawa 2004.
3. Ciechanowski G., *Żołnierze polscy w misjach poza granicami kraju w latach 1953 – 1989*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.
4. Czupryński A., Trembecki J., *Uwarunkowania współpracy cywilno-wojskowej w rejonie działania*, AON, Warszawa 2008.
5. Gałor F., Paszkowski K., *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999.
6. Gregorowicz L., *Pięć lat służby w Polskiej Wojskowej Jednostce Specjalnej Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie*, [w:] *25 lat misji pokojowych Ludowego Wojska Polskiego w świecie. Materiały z konferencji naukowej z dn. 5.07.1978*, Warszawa 1980.
7. Hudyma P., *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym i stabilizacyjnym, w latach 1953-2008*, rozprawa doktorska, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2011.
8. Kozaczuk W., *Misje pokojowe Wojska Polskiego*, Wyd. Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1978.
9. Nadolski Ł. M., *Wojna Yom Kippur 1973*, AJ-Press, Gdańsk 2008.
10. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008.
11. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009.
12. Zięba R. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.

Strony internetowe

1. http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/globalne_bezpieczenstwo.php.
2. http://www.konflikty.pl/a,793,Czasy_najnowsze,Powstanie_Izraela.html.
3. http://pl.wikipedia.org/wiki/Polski_Kontyngent_Wojskowy_w_Syrii.
4. http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/uniimog.php.
5. http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/unikom.php.
6. http://pl.wikipedia.org/wiki/Polski_Kontyngent_Wojskowy_w_Iraku.
7. <http://www.militis.pl/1990/aktualne-operacje-nato>.

EVOLUTION OF POLAND'S ENGAGEMENT IN SECURITY BUILDING IN THE MIDDLE EAST

The article features the changes in Poland's engagement in security building in the Middle East which are presented basing on conflicts and resulting from them missions carried out in this region. The article presents the following operations: UNEF II, UNDOF, UNIKOM, UNIIMOG, „Iraqi Freedom” and NTM – Iraq. The engagement in these missions shows that Poles' operations in the Middle East have evolved in the course of years from engineering, logistic, medical or observation tasks to combat operations and providing assistance for civilian population and finally to training and advisory tasks. Obviously, all these tasks of the Polish Armed Forces aimed to stabilize and build security in the Middle East.